

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Антоанета Георгиева Запрянова

Месторабота: пенсионер, Институт за исторически изследвания, БАН,
секция „Помощни исторически науки и информатика”.

Хабилитация: ГЕНЕАЛОГИЯ за придобиване на научната степен „доктор“
по професионално направление 2.2. "История и археология", научна
специалност: „Документалистика, архивистика /вкл. палеографика,
изворознание/ – шифър 05. 03. 21,
за дисертация на Иво Христов Косев
на тема „Родът Стайнови и Казанлък от началото на XIX до средата на XX
век – опит за реконструкция” за присъждане на образователна и научна
степен „доктор“.

Позволявам си да наруша изискванията за рецензия и в началото да поднеса кратко уточнение за трудния и сложен път на българската генеалогия. Обусловен е от историческите превратности в съдбата на родното землище. След Втората световна война се налага и клеймото – „буржоазна наука”. Нещо повече. Акад. Топенчаров обявява генеологичното познание за „изназадване на историята”, защото няма класов подход.

Тъжното – в професионален план, е че като председател на Българската генеалогична федерация и гл. редактор на списание „Родознание/Genealogia” – почти 30 години, не успях да убедя мнозина проучватели, че генеалогичната методология се развива и усъвършенства, че за да бъде изследването научно, трябва да се цитира ползваната литература и извори с историческа и генеалогична информация и пр.

Отново в професионален, но позитивен план посочвам, че в последните двадесетина години родната генеалгия се обогати с

монографични и статийни публикации в списание „Родознание/Genealogia”, които са с приносен характер. Ръководното начало е интердисциплинарната методология, а емпиричната им основа е от различните по вид и произход документи, превърнати в обективна информация съобразно методическите изисквания на изворознанието.

В посочения позитивен план поставям рецензирания дисертационен труд на Иво Косев, посветен на Стайновия род и Казанлък от началото на XIX до средата на XX век. Споделям, че за 2021 г. е първият. Пандемията забави публикуването на две монографии.

В този контекст подчертавам и значимостта на изследвания в неговата комплексност проблем в научно и научно-приложно отношение.

Ако перефразираме заветите на Отец Паисий, Георги Раковски, творците от Възраждането насам, то може да извлечем поуката – да изследваш и опишеш историята на род и роден край означава да изследваш и опишеш частица от историята на своя народ. Тъкмо това се отнася за дисертационния труд на Косев. Родословието на Стайнови, приносът на предците и потомците в стопанския и културния живот на държавата /тук отнасям и дарителството/ бе едно от „белите полета” в българската генеалогия и историопис. А такива „полета” не са малко. Ако бъдат запълнени /някога/, то гражданската история ще придобие своя духовен натюрел. Тяхната комплексност ще даде отговор на много въпроси – кога и защо се е подобрявал или влошавал социалният „ден” на българина, кога и защо настъпва отчуждението между хората, между хората и земята хранилница и пр.

Приложената методология е най-важен маркер за научния характер на всяко призведение, в случая и за труда на Косев, всъщност всяко изследване не би имало приносен характер, ако ръководното начало е само интуицията, или предпоставени идеологически цели на „познанието” и пр.

В рецензията труд е приложена интердисциплинарната методология. Това е доказателство, че докторантът е усвоил професионалните умения да привлича и използва според предмета на конкретното изследване методите на генеалогията, гражданската и регионалната история, и пр.

Ако дисертацията бъде обнародвана, то нейният характер става по-скоро научно-приложен. Анализът на бита и душевността, както и на творческата дейност на предците и потомците от Стайновия род дава евристична информация за неизвестни или малко известни факти, които обогатяват генеалогията, гражданската и регионална история и т.н.

В генеалогичната парадигма има още едно изискване към евентуалната монография на Косев – да бъде урок по генеалогия, да запали младото поколение с Паисиевата искрица да узнаят своите предци – на ползу роду българскому, да предизвика интерес на средствата за масова комуникация /макар че у нас все още има печатни медии, които не приемат подобни публикации, защото... ”няма лоша новина”/.

По-важен и за подчертаване е фактът, че и в двата варианта – научен и научно-приложен анализът на докторанта, посветен на Стайновия род в периода от началото на XIX до средата на XX век, е обективен и достоверен. При това и на емпирично, и на обобщаващо равнище. Докторантът е избрал най-правилната изследователска стратегия, когато е издирвал, систематизирал, подложил на вътрешна и външна критика документите, както и сравнителния подход при поправяне на грешки или неясноти. На обобщаващия етап, когато описва историческата логика на живота на предци и потомци, той прилага социалната мярка в оценката на личното, семейното, родовото проявление в битието и душевността на обществото – от миналото към настоящето.

Важно е да се подчертае, че целите и задачите на дисертацията са формулирани точно. Нейното съдържание – в обем от 359 страници, е

основание за положителното отношение. В предговора на дисертацията докторантът споделя искрено, с хубав словесен изказ как през годините на професионалната му работа в дома-музей на композитора академик Петко Стайнов се заражда неговата научна мотивация да направи генеалогичен прочит на всичко известно за рода Стайнови, но и да тръгне по трудния път на генеалога – от известното към неизвестното.

Общозвестно е, че успехът зависи от успешно избраната изследователска стратегия, както учи наукознанието. Може да се твърди, че приносният характер на дисертационния труд на Косев е обусловен тъкмо от неговия избор на оптимална цел и задачи. В частта от дисертацията – „Генеалогия и методология. Историографски аспекти“, е посветена и конкретна точка: 2. „Задача, цели и структура на изследването за казанлъшкия род Стайнови“. Тук дисертантът подробно обяснява целите и задачите, които решава в процеса на родословния анализ: да издири архивни, библиографски и устни извори, за да „реконструира и изгради родовата история по низходяща линия, чрез събиране, обединяване и хронологично подреждане на различни по вид сегменти и аспекти на изследвания исторически период от родоначалника към следващите три потомствени генерации“, съобразно различните житейски, обществени, стопански, политически и културни прояви и пр. Поднасям интерпретация на малка част от посочената точка, за да насоча вниманието към нещо друго. По време на консултациите Косев споделяше трудностите при откриване на генеалогични факти в документи и публикации. И успяваше да открие, прилагайки сравнителния подход. Така че в посочената точка можеше да подчертае задачата – ...да прилага сравнителния подход.

Независимо от забележката подчертавам, че дисертационният труд на Косев е изграден в стройна историко-логическа последователност, обективно, достоверно, с приноси анализи и обобщения. Това е доказателство, че трудът е разработен самостоятелно и не повтаря

буквално темата и значителна част от съдържанието на труда. Съждението се отнася и за Автореферата. Нещо повече.

Отново във встъпителната част докторантът показва, че придобивайки професионалните знания и умения на генеалога, се е запознал и с историята на българската наука за рода. Историк по образование и „нова професия” генеалог е добра симбиоза. Това вероятно определя научното описание на историята на родния край – Казанлък, дал живителните сокове на предци и потомци от Стайновия род. Това е задължителна първа част на всяко родословие.

Следват частите на дисертацията, за които не ще да е пресилено да се каже, че са изцяло приносни. Родословният и просопографският анализ започва с издирването на началото на фамилията и първото поколение, следва генеалогична информация за родоначалника, за неговия потомък Петко Стайноолу и неговия родов клон.

Разрастването. Животворният път е продължен от второ и трето поколение, както определя докторантът – вече „модерни индустриалци и известни общественици“ от разклоненията на: Стоян Петков Стайнов; Христо Петков Стайнов; Грую Петков Стайнов и т.н.

Като правило родословните фотографии са изпълнени с просопографични данни най-вече за видните, изявените индивиди /и при династичните генеалогии/. За това и в дисертацията има акцент за стопанско-индустриални дейности на Братя Стайнови, чиято значимост се измерва с национални мерки. Освен с трудолюбие, предприемчивост и оптимален за времето си управленски подход предци и потомци от Стайновия род създават и дарителски традиции. Може да ги наречем и прекрасни уроци любов към род, сънародници, Родина.

Насочвам вниманието към проблема за селището, където прапрапраотецът е създад фамилия, разраснала се с потомци, мигрирали по някакви причини /научната мечта на всеки генеалог/. Казано

с езика на генеалогията – селището на най-ранния Стайноолу, „положил” корените на родословното дърво на Стайнови. Докторантът е проучил възможните извори на генеалогична и историко-географска информация – публикации и документи, включително и устни – на информатори. Резултатът обаче е все хипотетичен.

Според първата хипотеза Стайнови произлизат от колибите /селото/ Стайновци в Дряновско-тревненския балкан. Както всяка хипотеза в научното знание и втората хипотеза е аргументирана по своему. Тук се лансира Копривщенско-клисурския край. Докторантът предлага трета хипотеза, според която първите представители на Стайновци напускат Тревненската едноименна махаличка вероятно през XVIII век, но с устойчиво запазване на името като ойконим и се установяват в Копривщенско-клисурския регион, а оттам потомци се установяват в началото на XIX век в Казанлък. Би бил голям принос, ако хипотезата се превърне в теза след задълбочено проучване на турските извори – публикувани и непубликувани, за българската история. Хипотетична остава информацията за наличие на предци в Стайновия род по женска линия от с. Енина, Казанлъшко. Похвалното обаче е, че докторантът подлага на сравнителен анализ няколко публикации, обнародвани миналия век, включително и на Чудомир, привличайки и женската линия в рода. За превръщането ѝ в теза, споделя Косев, са необходими конкретни архивно-документални факти, отсъстващи към момента.

И при решаването на спорните въпроси, и при родословните линии, и при теоретичния анализ докторантът показва висока степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература.

Що се отнася до цитирането на публикации и документи, то най-кратката оценка е – обективно и достоверно. Прави впечатление фактът, че докторантът познава цялото съдържание на публикацията или на документа, но не си позволява да „къса” думи в името на предварително

избрана теза. Научната добросъвестност на Косев е лишила съдържанието на дисертацията от субективизъм и при привличането на всички автори по темата с пряка или косвена информация – и при анализите и при направените изводи, обобщения, решаване на спорни въпроси.

Приносният характер на дисертационния труд е обусловен в най-висока степен от правилно, обективно избраната изследователска стратегия и тактика – и като цели и задачи за решаване, и като методология на родословния анализ на емпирично и обобщаващо равнище. Това определя и съответствието на избраната методология и методика на изследването с поставената цел и задачи на труда. Това определя и приносите на дисертацията.

Вече споменах, че докторантът израсна в научно отношение, изгради се като професионален генеалог, а това качество определи и приносния характер на дисертацията. За подчертаване е, че и дисертация, и автореферат са основани изцяло на изискванията на генеалогичната парадигма. Що се отнася до публикациите по дисертационния труд, то те са обнародвани в реномирани издания. Конкретно списание „Родознание/Genealogia” вече 30 години е единствената специализирана периодика.

Като имам предвид приносния характер на дисертацията на Иво Косев подчертавам своята положителна оценка и приканвам уважаемите членове на научното жури да присъдим на докторанта образователната и научна степен „доктор”.

9 декември 2021 г.

.....

Доц. д-р Антоанета Запрянова